

diket, hanem visszapillantást, áttekintést, a megbízhatóbb kutatás eredményének józan, elfogulatlan összefoglalását. Feladatának megoldásában, ami a szerkesztés ellenére akárhány eredeti munka önállóságával felérhet, pompásan állotta meg helyét. Objektivitást érezni minden sorából, böles elhelyezkedést a kolosszális anyagban, a lényeges vonások biztos kiválasztását; óvakodást, hogy egyéni, egyoldalú vélemény feleslegesen ne zavarjon, s éppen olyan megfontolást, mikor az írónak saját szavát kellett felemelnie, egyeztetés, meddő kérdésekre való rávilágítás végett. Ebben van Wildner Ödönnek önállósága, eredetisége. Szerencsésnek találtam azt a mértéket is: mennyit bizzon az író az olvasó olvasottságára s mennyivel és milyen arányban számoljon be maga. Rokonszenvesnek éreztem az objektív szeretetet, melyet Wildner Ödön, Goethe barátai, ellenségei közt, az ember és a művész Goethe iránt érez, s mellyel őt, kora zavaros ítéletéből, ellentétes vélemények karmaiából kiemelve, nagy elhivatottságához, a művészet mindenható törvényéhez híven, megértőn, kibékítőn, a maga géniuszi valóságában állítja elénk. Elfogulatlannak, nagy tudásúnak és magas szempontúnak látom Wildner munkáját s éppen ezért egészen is, mert minden fejezete, még akkor is, ha nem lehetett egyéb, mint ismerős tények seregszemléje, sajátosan, újszerűen és frissen hat. Úgy éreztem, hogy az olvasó nyugodtan rábízhatja magát Wildner Ödönre, aki sehol sem kérkedik nagy tájékozottságával, roppant olvasottságával, de mindenütt meggyőző felőle.

Wildner Ödön a fukarságig takaros a szavakkal. Mondatai ötvözöttek, taciturni rövidséggel kifejezők. Stílusa néhol a bölcsész kissé kesernyés beszédét juttatja eszünkbe, színet, ízét veszti, a világosság, a pontosság kedvéért, ami számára mindennél fontosabb. De hamar hozzászokunk ehhez a sajátos stílushoz, s jól esik a vele járó tárgyilagosság.

Azt hiszem, minden olvasónak nyereség lesz Wildner Ödön könyve. Mert Goethe barátainak kellemes ez az exprez-utazás a német irodalom legmagasbb csúcsain, ez az áttekin- tés egy nagy korona az egy nagy éle-

ten; s annak, aki Goethével nem sokat foglalkozott, kedvet és alkalmat ad az elmélyedésre s kiváló kalauznak bizonyul a Goethe-irodalom rengetegében. *Vajthó László.*

Tótnyelvű krónikás énekek és kuruc dalok. A néplélek tiszta és őszinte világának megismeréséhez énekei és dalai oly bepillantást engednek, akárcsak azok a művészieskedő tárgyaik, melyek izlésükről és konzervatív jellegű dekoratív hajlamukról számolnak be.

Ernyey József évtizedekre visszamenő felvidéki kutatásai közben meleg szeretettel karolta fel a tót nép e nemű emlékeit is. Most kiadott kis tanulmányában azonban nem terjeszkedett ki az egész Felvidékre. Földrajzilag szűk határok között mozog. Csak 14 krónikás éneket mutat be, melyeket Nyitra megye déli részén énekeltek. Surány vidékének 1640-től 1850-ig terjedő termékei ezek, s a török dúlás, Rákóczi kora, Károlyi Sándor surányi birtoklása és az 1849-iki szabadságharc eseményeiről számolnak be. Két évszázadot ölelnek át ezek az énekek s mutatják a Surány-vidéki tót-ságnak magyar érdekekért közösen síkraszálló és áldozatokra is képes hazafiságát.

Ernyey megrajzolja a krónikás énekekhez a történeti háttérét. A Surány-vidéki uradalom birtokviszonyait s jobbágy népének viszonagságát, a politikai és háborús villongások színes rajzát, mely meglepően kísérik nyomon ezek az énekek. A vidék népének volt történeti érzéke, melegen ápolta jobbágy-ősei hagyományait, nem frázisokat énekel, hanem tényeket s azok emlékét. meg is őrizte századokon keresztül. A hagyományhoz való szívós ragaszkodásának megvilágítására itt csak a „Károlyi excellenc“ éneket említjük fel, mely 1730-ban keletkezett, de melyet még 1880-ban is énekeltek, mikor az uraság meglátogatta birtokát. A nótáért viszont „hagyományosan“ egy akó bor dukált. E hagyományt azonban a fukar tisztartók megszüntették. Hiába, — a történeti érzés ápolása nem az ő feladatuk!

A tót nép lelki világának megismeréséhez sok adatot szolgáltat a hű magyar fordításban is bemutatott gyűjtemény. A tót hűséges társa a

magyarnak, küzd vele a török ellen s mikor a bécsi udvar elnyomása kibontja a Felvidéken a „Pro libertate“ felíratú zászlókat, önként beáll katonának:

„Nem várok biztatást, magamtól megyek el, Magyar huszár sorban harcolok fegyverrel...”

A vesztett ügygel műzsája is elhallgat; az események elkerülnek Surány környékét, hogy majd csak a Kossuth nevének életésével adjon kifejezést a közös ügyért való önzetlenségének.

„S ha teljes lesz diadalmunk,
Légyen állandó uralmunk,
Áldd meg a magyart, a hazát . . . stb.”

Mit szólnak ezekhez a felvidéki érdekeltek? Elhallgatják-e vagy meghamisítják ezeket a dokumentumokat? Nekünk jóleső örömet okoz, hogy történetünk legdicsoosabb korszakai mindig összeforrasztottak a tót néppel. *Nagy Lajos.*

Vargha Gyula: *A végtelen felé.* A hatalmas, több év verstermelését magukban foglaló kötetek után költőnk most *egy* évi költői munkásságáról ad számot e kis kötetben. Költemények 1922-ből, mondja a könyv címlapja. S ha napilapjaink 1922. évi folyamát átlapozzuk, felötlik a kérdés: termett-e valami szépet ez az év e verseken kívül? Nemzeti életünk szárnypróbálgatásában úgy látszik, csak az irodalom repülése céltudatos; terméketlen eszmék zürzavarában csak a költészetnek vannak tiszta hangjai. De feltűnő az is, hogy napjainkban, midőn demokratikus jelszavak lógnak ki közéletünk minden megnyilatkozásából, Vargha Gyula úgyszólván az egyetlen érett költőnk, ki művelteknek és népnek egyaránt érthető szellemben és nyelven szólaltatja meg lantját. Koreszmék és irodalom ritkán álltak oly antagónizmusban egymással, mint ma s ebből vagy az következik, hogy a koreszmékből hiányzik az őszinteség, vagy az, hogy az irodalom fogódzik gyökereivel oly korba, mely — nem e világból való. Annyi bizonyos, hogy Vargha Gyula költői szelleme természetes ösztönével vonzódik ahhoz a szellemhez, nyelvhez

és kifejezési formához, melyet egy Arany géniusza sem tartott elégtelennek a maga művészi megnyilatkozásához. E szellem és forma ápolásának és fejlesztésének szükségére Beöthy Zsolt egy életet áldozott s Vargha Gyula költészetéről elvont hasonlattal azt lehetne mondani, hogy egy valóra vált, szép Beöthy-álom. A gyökeres magyar nyelv, a nemzeti ritmus, az idegen formákat is betöltő magyar zengés, formaművészet, erős faji érzés, az észjárás bélyegző nemzeti volta s az érzelmek szemérme és gyöngéd-sége: mind oly vonások, melyek e költészetnek első pillanatra szembeötölő sajátosságai. Ugy látszott azonban, hogy mindez csak program és szürke elmélet. Vargha Gyula költészete újra szép jelentést adott az untig hangoztatás miatt már-már színtelenné halványodott s az újabb nemzedék által nem egyszer fitymált „nemzeti szellem” szónak, megtöltötte színnel, tartalommal és — eredetiséggel. S azt hiszem, ez utóbbi szót kell kiemelnem. Közepes tehetség csak szürke egyént képviselne, nem nemzetet s a legnemzetibb formákban sem látszanék ki a — formákból.

Vargha Gyula versformáknak adott életet, melyekről azt hittük, hogy Aranynyal kifogytak; rímeket bányászott a nyelvből, melyek az ő verssorai végén adtak először egymásnak találkát; ritmusokba ringatott, melyek édes kísérői emlékezetünknek. E mellett néha egy-egy tömör szólama, jelzője, egy-egy szó elhelyezése által valami édes muzsikát tud adni instrumentumának s a látszólag legegyszerűbb nyelvű sor is zenéi hatású lesz nála. Kifejezéseiben ilyenkor — mint Péterfy idézte Aranya — a „lélek szeme rebben”. Általában a tömörségnek alig túlszárnyalható foka tűnik fel Vargha Gyula újabb költeményeiben is. A névelő például oly ritka nála, hogy hatsoros versszakból álló darabokban is csak egyszer-kétszer ha szerepel:

S ez a sík víz tán nem is tó,
Napnyugatra nincs határa,
Tükre távol, mint viritó
Tündér rózsás kert virul
Ibolyaszín tengerára
Tűznap fényesője hull.

(*A végtelen felé.*)